บทคัดย่อ

พื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิมตั้งอยู่ในย่านที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโบราณสถานที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันพื้นที่คลองคูเมืองเดิมมีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้ภูมิทัศน์ไม่น่ามอง และลดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เคยมีความสำคัญในอดีตลง งานวิจัยนี้จึงมีจุดหมายเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่ด้วยแนวทางการออกแบบกายภาพและการบริหารจัดการเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยศึกษาและประเมินปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพและกิจกรรม ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่ โดยใช้กระบวนการตัดสินใจ AHP (Analytic Hierarchy Process) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัย

จากการศึกษา พบว่า เครื่องมือดังกล่าวสามารถใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลัก ซึ่งประกอบด้วยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านเส้นทางการสัญจร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารทรัพยากรกายภาพ ด้านการบริการและอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วม เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยรองที่มีผลต่อการออกแบบและพัฒนาพื้นที่ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้พื้นที่ ซึ่งควรส่งเสริมให้พื้นที่บริเวณคลองคูเมืองเดิมมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบสถาปัตยกรรมในพื้นที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ และสะท้อนถึงประวัติความเป็นมาของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากลักษณะการใช้พื้นที่ในปัจจุบันมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในบางช่วงเวลา และมีการใช้งานที่เป็นอุปสรรคในการท่องเที่ยว ส่งผลทำให้ภูมิทัศน์โดยรอบเสียไป ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมาแก้ปัญหาด้านการออกแบบและบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กล่าวคือ องค์ประกอบสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านการออกแบบกายภาพ ประกอบด้วย (1) ลานกิจกรรม ควรมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น และสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน (2) ทางเดินเท้าและทางจักรยาน ควรมีความต่อเนื่องตลอดพื้นที่และแยกออกจากพื้นที่ถนนอย่างชัดเจน โดยใช้วัสดุที่มีสีและพื้นผิวแตกต่างจากพื้นถนน ส่วนด้านการบริหารจัดการ การรักษาความสะอาดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควรคำนึงถึง เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะอาด สร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ ให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ นอกจากนี้ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มากที่สุด และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึงตามหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Abstract

Khlong Khu Muang Doem area is located at Bangkok historical sites with prevail in ancient heritages. Nowadays, the physical environment of the site has been deteriorated and is not efficiently utilized, resulting in an unpleasant perspective and diminished its historical value. The purpose of this research is to improve physical environment guideline by providing physical design and environmental management for sustainable tourism attraction in Khlong Khu Muang Doem area. The methodology applied integration of existing physical environment, opinions of stakeholders and behaviours of site utilization. Furthermore, this study also employed AHP (Analyitic Hierarchy Process) analysis to prioritize hierarchy of influencing factors on site utilization that have impact on physical development.

By applying this statistical tool, the study could bring about the major insights to understand ranking the important of each factors (tourist resource, circulation, facility management, tourist service, activities and participation) on the physical design and management. In addition, it was found that Khlong Khu Muang Doem area has high development potential to attract tourist due to its unique identity that reflects the history of Bangkok. The inappropriate space utilization is also one of the obstacles to developing tourism attraction to the site. Thus, this study adopted the sustainable tourism development concept to alleviate the problems in terms of design and management. The study suggested: (1) the design should be appropriate for various activities on the same area with a variety of space functions and (2) pedestrian pavement and bike way should be connected through the area and clearly separated from road area by using different textures and colours. In management aspect, cleanliness is an important concern that could only exist from sense of belonging by local community's cooperation and stakeholders' mutual interest. Finally, it could be concluded that this study could establish a guideline of physical environmental development for sustainable tourism in Klong Khu Muang Doem area. Furthermore, different stakeholders are also encouraged to this tourism planning process. This development represents as an useful instrument which could lead for sustainable tourism development.